

FÓRUM

Az újságírói források védelmének korlátozhatósága a strasbourgi bíróság ítélkezési gyakorlatában

MAYER ANNAMÁRIA*

1. Bevezető

E tanulmány legfőbb célja, hogy áttekintse a strasbourgi bíróság újságírói források védelmét érintő döntéseit, és a korlátozhatóság ítélkezési gyakorlat során kialakított mércéjét részletesen bemutassa. A cikk kizárólag az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) által 2013 augusztusában kiadott, az újságírói forrásvédelemre vonatkozó tájékoztatóban¹ szereplő ítéletekkel foglalkozik, az abban felállított osztályozást követve. A tanulmány a tagállamok újságírói titoktartási jogra vonatkozó szabályozására csak az érintett ügyek ismertetéséhez szükséges mértékben tér ki.

2. A forrásvédelem mint a véleménynyilvánítás szabadságának alapvető feltétele

A véleménynyilvánítás szabadsága a demokratikus társadalom elengedhetetlen alappilléreinek minősül, és a sajtónak nyújtandó biztosítékok különös jelentőséggel bírnak.² Az újságírói források védelmét az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJEE) 10. cikkében garantált véleménynyilvánítás szabadságának egyik alapvető feltételeként jelöli meg számos nemzetközi dokumentum,³ különösen az ET Miniszteri Bizottsága által 2000-ben kibocsátott, az

* Médiatudományi munkatárs, Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság Médiatanácsának Médiatudományi Intézete. E-mail: mayer.annamaria@mtmi.hu. A tanulmány az MTA BTK Médiatudományi Kutatócsoportja által indított, „Az európai médiaajogi gondolkodás” című kutatás keretében készült.

¹ www.echr.coe.int/Documents/FS_Journalistic_sources_ENG.pdf, letöltve 2013. november 8.

² *Nordisk Film & TV A/S v. Denmark* (application no. 40485/02., 2005. december 8-ai ítélet).

³ Resolution on Journalistic Freedoms and Human Rights, adopted at the 4th European Ministerial Conference on Mass Media Policy (Prague, 7–8. December 1994), Resolution on the Confidentiality of Journalists' Sources by the European Parliament, 18 January 1994, Official Journal of the European Communities no. C 44/34).

újságírókat illető, a forrásaikra vonatkozó titoktartási jogról szóló ajánlása⁴ és a véleménynyilvánítás szabadságának alapfeltételeként, sarokköveként említi több strasbourgi ítélet⁵ is.

A forrásvédelemhez való jog a sajtó, illetve az újságírók azon privilégiuma, amely szerint nem kötelezhetők arra, hogy információforrásaikat felfedjék. Az ET Miniszteri Bizottságának 2000. évi ajánlása segít kibontani az alábbi definíciókat. Az újságíró az ajánlásban található fogalom meghatározások szerint „olyan természetes vagy jogi személy, aki rendszeresen vagy hivatásszerűen gyűjt és terjeszt információt a nyilvánosság számára bármely tömegkommunikációs eszközön keresztül.” Információnak minősül „bármely ténymegállapítás, vélemény vagy gondolat, amely szöveg, kép vagy hang formájában jelenik meg.” A forrás „bármely személy lehet, aki információt szolgáltat az újságírónak.” A forrás azonosítása jelentheti „a forrás nevének és személyes adatainak, illetve hangjának és képmásának felfedését, a tényszerű körülmények és nyilvánosságra nem hozott információk átadását a hatóságoknak, valamint az újságíró és munkáltatója személyes és munkájához kapcsolódó adatainak szolgáltatását.”⁶

Először a *Goodwin v. the United Kingdom* ügyben hozott döntésében, majd a későbbi ítéletek⁷ indoklásában is hangsúlyozta a Bíróság, hogy „e védelem nélkül a források tartózkodnának a média közérdekű ügyekben történő tájékoztatásától, ami alááshatja a sajtó ‘nyilvánosság őrzökutyája’ szerepét, és hátrányosan befolyásolhatja azt a képességét, hogy pontos és megbízható információkat nyújtson. Tekintettel az újságírói forrásvédelem fontosságára egy demokratikus társadalomban, és a forrás közzétételének a sajtószabadságra gyakorolt dermesztő hatására, egy ilyen intézkedés nem egyeztethető össze az EJEE 10. cikkével, kivéve, ha azt a közérdek indokolja.”

Az EJEB erőlesen lép fel a forrásvédelem korlátozása ellen és hangsúlyozza, hogy a korlátozás vizsgálata során a lehető leggondosabb mérlegelést alkalmazza.⁸

⁴ L. Recommendation no. R (2000) 7 of the Committee of Ministers to member states on the right of journalists not to disclose their sources of information (Adopted by the Committee of Ministers on 8 March 2000 at the 701st meeting of the Ministers' Deputies).

⁵ L. *Goodwin v. the United Kingdom* (application no. 16/1994/463/544., 1996. február 22-ei ítélet); *Roemen and Schmit v. Luxembourg* (application no. 51772/99., 2003. február 25-ei ítélet); *Voskuil v. the Netherlands* (application no. 64752/01., 2007. november 22-ei ítélet); *Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands* (application no. 38224/03., 2010. szeptember 14-ei ítélet); *Nordisk Film & TV A/S v. Denmark* (application no. 40485/02., 2005. december 8-ai ítélet); *Ressiot and Issartel v. France and Labbé and others v. France* (application no. 15054/07., 15066/07., 2012. június 28-ai ítélet).

⁶ L. 4. lj. Appendix to Recommendation no. R (2000) 7 Principles concerning the right of journalists not to disclose their sources of information. Definitions.

⁷ L. *Roemen and Schmit v. Luxembourg* (5. lj.); *Voskuil v. the Netherlands* (5. lj.); *Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands* (5. lj.).

⁸ VERPEAUX, Michael: Freedom of expression in constitutional and international case law, Council of Europe, 2010. 201.

3. Az EJEB forrásvédelem tárgyában hozott ítéleteinek rövid áttekintése

3.1. A forrás felfedésére kötelezés tárgyában hozott döntések

Az EJEB első fontosabb döntése e tárgyban a már említett *Goodwin v. the United Kingdom* ügyben⁹ született. Egy újságíró gyakornok egy világcég pénzügyi válsághelyzetével kapcsolatban jutott bizalmas információkhoz, amelyeket szándékában állt megjelentetni, amikor azonban az érintett vállalat erről tudomást szerzett, kérte a bíróságot, hogy kötelezze az újságírót a forrás adatainak kiszolgáltatására. Mivel a kérelmező ezt megtagadta, a bíróság 5000 angol font pénzbírsággal sújtotta. Az EJEB ugyanakkor úgy döntött, hogy az angol bíróság megsértette az EJE 10. cikkét, mert a bizalmas üzleti információkat kiszivárogtató forrás felelősségre vonása, illetve a jövőbeni jogsérelem megelőzése érdekében kötelezte a sajtót a forrás felfedésére. Megállapította, hogy a véleménynyilvánítás szabadságába ütközik, ha határozattal próbálják kötelezni az újságírót forrása azonosítására, és bírságot szabnak ki rá, amennyiben ennek nem tesz eleget. Érdekes, hogy a Bizottság elutasította a British Broadcasting Corporation érvelését a *BBC v. the United Kingdom* ügyben,¹⁰ miszerint az adásba nem került felvételek nyilvánosságra hozatalára kötelezés növeli a stábok munkájának kockázatát, és elhatárolta az ügyet a *Goodwin v. the United Kingdom* ügytől azon az alapon, hogy az előbbiben bizalmasan megszerzett, anonim forrástól származó információkról volt szó, jelen esetben pedig egy nyilvános eseményen rögzített felvételtől, amelyre nem vonatkozik a titoktartási kötelezettség.¹¹

Nem fogadta be a kérelmet az EJEB a *Nordisk Film & TV A/S v. Denmark* ügyben,¹² amelyben az újságíró pedofilként álcázva magát vett részt a Pedofil Egyesület nyilvános és zárt ülésein, és készített rejtett kamerás felvételeket. A tényfeltáró riport közvetítése után az egyik egyesületi tagot szexuális bűncselekmények elkövetésének gyanúja miatt őrizetbe vette a rendőrség, és az újságírótól a vágtatlan felvétel bemutatását kérte. A dokumentum átadását bírósági határozat hiányában visszautasította a gyártó cég illetékes részlege. A Legfelső Bíróság kötelezte a szolgáltatót, hogy a felvétel és a jegyzetek bizonyos részleteit bocsássa rendelkezésére. Az újságíró arra hivatkozott, hogy az interjúalanyok nem tudták, hogy róluk felvétel készül, és ennek tudatában szolgáltattak neki információkat. A pedofília és a szexuális bűncselekmények üldözése azonban nyomós közérdek Dániában, és erősebbnek bizonyult, mint az információforrás védelme, így az EJEB elutasította a kérelmet.

Elmarasztalta a bepanaszolt államot az EJEB a *Voskuil v. the Netherlands* ügyben,¹³ mert a holland bíróság harminc napos szabadságvesztésre ítelt egy újságírót, aki nem volt hajlandó felfedni információforrását. Az inkriminált, fegyverkereskedelemtől szóló újságcikket egy rendőr-

⁹ L. 5. lj.

¹⁰ Application no. 25798/94., 1996. január 18-ai ítélet.

¹¹ Freedom of expression in Europe Case-law concerning Article 10 of the European Convention on Human Rights Council of Europe Publishing, 2007. 124.

¹² L. 2. lj.

¹³ L. 5. lj.

ségi forrás által kiszivárogtatott adatokra hivatkozva írta meg – felfedve a hatóság megkérdőjelezhető eljárását a nyomozás során –, ami a tagállami bíróságok szerint veszélyeztette a folyamatban lévő bírósági eljárást. Ezt az érvelést az EJEB elutasította, és a büntetést nem ítélte egy, a demokratikus társadalomban szükséges intézkedésnek.

A *Financial Times and others v. the United Kingdom* ügy¹⁴ bizalmas üzleti információk kiszivárogtatásával – egy tervezett vállalatfelvásárlással – függött össze. Az angol bíróságok kötelezték az azokat közzétevő lapokat a forrás megnevezésére, arra hivatkozva, hogy a részben bizalmas, részben hamis információk hátráltatták a tőzsde megfelelő működését, és az azonosítás az igazságszolgáltatás, valamint a bűnmegelőzés érdekében szükséges. Az EJEB ezzel szemben úgy ítélte meg, hogy a forrás rosszhiszeműsége, ártó szándéka, illetve a kiszivárogtatott dokumentumok valódisága körüli kétségek nem lényeges szempontok az ügy eldöntéséhez. Tekintettel arra, hogy a sérelmet szenvedett vállalat nem kezdeményezte az információk közzétételének előzetes megtiltását – ami az angol jog szerint lehetséges –, illetve, hogy nem élt minden, egyébként rendelkezésére álló eszközzel az azonosítás érdekében, figyelembe véve továbbá azt, hogy mennyire nyomós közérdek fűződik a források titokban tartásához, az EJEB elmarasztalta a bepanaszolt államot, az intézkedés aránytalan voltára hivatkozva. Bár a végzést nem kényszerítették ki, ez nem jelenti azt, hogy a beavatkozás veszélye elhárulna, hiszen az EJEB döntéséig a végzés végrehajtható lett volna.

A *Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands* ügyben¹⁵ az EJEB kimondta, hogy az újságírók információforrásának felfedésére csak bíróság, vagy más, a büntetőeljárásban részt nem vevő független szerv kötelezheti, mivel így biztosítható, hogy megfelelően mérlegeljék az információforrás titokban tartásához és a bűnüldözéshez fűződő érdek elsőbbségét. Szigorúan kell vizsgálni azt, hogy létezik-e a forrás felfedésre kényszerítésnek ésszerű alternatívája, és hogy ezeket a lehetőségeket kimerítette-e a nyomozóhatóság. Ha ez a feltétel nem teljesül, az információforrás felfedésére való kötelezés önmagában, tartalmi vizsgálat nélkül az EJEB-be ütközik minősül. Az eljárás egyébként 2009 májusában kezdődött, annak kapcsán, hogy korábban a holland rendőrség megfelelő indokolás és felhatalmazás nélkül egy fotókkal teli CD-lemez átadására akarta kényszeríteni a holland magazin kiadóját. A rendőrség komoly nyomást gyakorolt a lapra, többek között egy időre letartóztatták a főszerkesztőt is. A fotók egy illegális autóversenyen készültek, és egy gépkocsi fényképére lett volna szüksége a rendőrségnek. Az EJEB ezt az elérendő célt nem tartotta annyira fontosnak, hogy emiatt a forrásvédelem joga korlátozásra kerüljön, és kimondta, hogy e korlátozás az elérni kívánt célhoz képest nem tekinthető arányosnak.

A titoktartáshoz fűződő jogra vonatkozó szabályozás hiányát kifogásolta az EJEB a legutóbbi, forrás azonosítására vonatkozó ítéletében, a *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media b.v. and others v. the Netherlands* ügyben,¹⁶ és felhívta a figyelmet ennek a jogintézménynek a demokratikus társadalomban elfoglalt kiemelkedő szerepére. 2006 novemberében egy államtitkokat „árusító” férfi ügyében a bíróság tanúként hallgatta ki a *Telegraaf* c. lap újságíróit, ők ugyanis azokat az államtitkokat tartalmazó dokumentumokat szerezték meg, amelyeket a

¹⁴ Application no. 821/03., 2009. december 15-ei ítélet.

¹⁵ L. 5. lj.

¹⁶ Application no. 39315/06., 2012. november 22-ei ítélet.

férfi kínált megvételre, de miután az újság alkalmazottai, Bart Mos és Joost de Haas forrásukat nem voltak hajlandók felfedni, a holland bíróság elrendelte letartóztatásukat. Az EJEB döntése értelmében a lehallgatással az EJEE-ben szereplő magánélet tisztetben tartásához való jogot (8. cikk), a dokumentumok kiadásával pedig a véleménynyilvánítás szabadságát (10. cikk) sértette a bepanaszolt állam eljárása, ezért hatvanezer eurót kell kifizetnie a felperesek költségeinek megtérítésére.

A forrásvédelemhez való jogára hivatkozva tagadta meg a tanúvallomás tételt Ilze Nagla, egy oknyomozó heti magazin műsorvezetője. Egy ismeretlen forrás azzal kereste meg, hogy súlyos biztonsági hiányosságokat fedezett fel az Állami Adóhatóság (Valsts ienemumu dienests – VID) adatbázisában, melynek köszönhetően magánszemélyek, köztisztviselők és vállalatok pénzügyi adatai lettek bárki számára hozzáférhetőek. A műsorvezető értesítette az adóhatóságot a biztonsági résről, majd *De Facto* c. műsorában nyilvánosságra hozta azt. Egy héttel az adás után a magát „Neo”-nak nevező informátor különböző állami hivatalokban dolgozó tisztviselők keresetere vonatkozó adatokat tett közzé. Az adóhatóság büntetőeljárást indított, a nyomozó hatóság Ms. Naglát is kihallgatta tanúként, ő azonban a Sajtó- és Médiatörvény¹⁷ 22. szakaszára hivatkozva megtagadta forrása személyazonosságának felfedését. Otthonát azonban átkutatták, melynek során laptopját, valamint számos adathordozóját lefoglalták. A házkutatási parancs szerint a nyomozó hatóságnak bizonyítéka volt arra nézve, hogy Ms. Nagla és egy ismeretlen személy (a rendőrség gyanúja szerint „Neo”) beszélgetéseket folytatott egymással, és így az újságírónak tudomása lehetett a kiszivárgott adatok megszerzésének módjáról és tárolási helyéről, továbbá fennállt a veszélye annak, hogy bizonyítékok vesznének el, amennyiben megvárják a nyomozási bíró jóváhagyását. Ez a hozzájárulás egyébként a házkutatást követő napon megérkezett, melyet jóváhagyott az elsőfokú bíróság elnöke is, miután az újságíró fellebbezett ellene. Az *EJEB a Nagla v. Latvia* ügyben¹⁸ az EJEE 10. cikkének sérelmét állapította meg, és hangsúlyozta, hogy ez a privilégium nem múlhat a forrás jogszerűségén.

3.2. Házkutatás elrendelése tárgyában hozott döntések

A *Roemen and Schmit v. Luxembourg* ügyben¹⁹ hozott döntés szerint az újságíró irodájában és otthonában, valamint ügyvédjénél végzett házkutatás azzal a céllal, hogy kiderüljön, hogy a földhivatal munkatársai közül ki szolgáltatott információt a miniszter adócsalására vonatkozóan, az EJEE 10. cikkébe ütközik. Az EJEB kimondta, hogy a luxembourgi hatóságoknak túl nagy mozgásteret adott a házkutatási parancs, az újságíró minden személyes iratához hozzáférhettek, így az intézkedés nem állt arányban az elérni kívánt céllal, ezzel megsértették Roemen sajtószabadságához való jogát, valamint az ügyvéd és ügyfele közti kommunikáció bizalmasságát, vagyis az EJEE 8. cikkét.

¹⁷ Act on Press and Other Mass Media, ZINOTĀJS, 16 August 1990, no. 33.

¹⁸ Application no. 73469/10., 2013. július 16-ai ítélet.

¹⁹ L. 5. lj.

Az *Ernst and others v. Belgium* ügyben²⁰ az EJEB megállapította, hogy az általános felhatalmazás alapján végzett házkutatások és a munkahelyen talált dokumentumok lefoglalása azzal a céllal, hogy azonosítsák azokat a köztisztviselőket, akik az újságíróknak a bizalmas információt szolgáltatottak, aránytalan beavatkozásnak minősül, így az a 10. cikk 1. bekezdésébe ütközik.

A *Tillack v. Belgium* ügyben²¹ nemcsak az újságíró munkahelyén, hanem otthonában is végeztek házkutatásokat, melynek során dokumentumait és munkaeszközeit foglalták le (tizenhat rekesznyi papírt, kétdoboznyi aktát, két számítógépet, négy mobiltelefont és egy iratszekrényt), mivel az Európai Csalás Elleni Hivatal (OLAF) feljelentése alapján felmerült a gyanú, hogy Tillack megvesztegetett egy köztisztviselőt, és 8000 eurót fizetett a belső nyomozással kapcsolatos bizalmas információkért cserébe. Az újságíró ugyanis az Eurostat körüli állítólagos korrupciós ügyeket tárta fel egy cikksorozatban, 2004 márciusában. Az ítéletben az állt, hogy a nyomozás célja egyértelműen a forrás azonosítása volt, és ez megvalósítja az újságírónak az EJEE 10. cikkében szereplő alapvető jogának sérelmét. Az EJEB azt is hozzátette, hogy az érintett döntése arra vonatkozóan, hogy felfedi forrását vagy sem, nem függhet attól, hogy az informátor törvényesen járt-e el.

A tagállami hatóság eljárása a *Martin and others v. France* ügyben²² hozott ítélet szerint nem felelt meg annak az előírásnak, hogy az újságíró akkor kötelezhető forrása felfedésére, ha a szükséges információ más módon nem szerezhető be. A nyomozás során az újságírók irodájában házkutatást végeztek, a dokumentumokat lefoglalták és a számítógépek merevlemezein található adatokat lemásolták annak kiderítése érdekében, hogy az érintett újságírók által írt cikkben hivatkozott bizalmas jelentés nyilvánosságra hozatalával sor került-e hivatali titoktartási kötelezettség megszegésére. A döntés szerint a francia kormány nem tudta igazolni, hogy más módszerekkel nem tudott volna bizonyítékokat beszerezni, vagy akár azt, hogy egyáltalán történt-e hivatali titokkal való visszaélés. Ebből kifolyóan nem tudott megfelelő egyensúlyt teremteni a két védendő érték, nevezetesen a forrásvédelem és a bűnüldözés között. Az intézkedések nem voltak arányban az elérni kívánt céllal, így megsértették az EJEE 10. cikkét.

Az EJEB a *Ressiot and others v. France* ügyben²³ a *Tillack v. Belgium* ügyben kifejtett álláspontjához hasonlóan azt hangsúlyozta, hogy a forrás jogszerű vagy jogszerűtlen magatartása nem befolyásolja az újságíró alapvető jogának gyakorlását. A *Le Point* és a *L'Equipe* című lapokban megjelent, doppingbotrányt feltáró cikkekből ugyanis feltehetően az eljáró hatóságoktól származó információkat közölték az újságírók. A foganatosított intézkedések – az újságírók ingóságainak lefoglalása és telefonbeszélgetéseik lehallgatása – nem álltak arányban az elérni kívánt céllal, tehát az EJEB szerint megállapítható az EJEE 10. cikkének megsértése.

A nem megfelelően megfogalmazott házkutatási parancs, amely széles körben hatalmazta fel a rendőrtisztteket az újságíró forrásának felderítésére, szintén az EJEE 10. cikkébe ütközik. A *Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxembourg* ügyben²⁴ a kérelmező által kiadott sajtótermékben szülői felügyeletük gyakorlásától megfosztott szülőkről szóló cikk jelent meg, amelyben

²⁰ Application no. 33400/96., 2003. július 15-ei ítélet.

²¹ Application no. 20477/05., 2007. november 21-ei ítélet.

²² Application no. 30002/08., 2012. április 12-ei ítélet.

²³ L. 5. lj.

²⁴ Application no. 26419/10. 2013. április 18-ai ítélet.

egy szociális munkás arról a két tinédzserről nyilatkozott, akiről akkor gondoskodott. A munkás az interjúban a központi szociális osztály vezetőjére panaszkodott, aki becsületsértés miatt keresetet nyújtott be az újságíró ellen a tagállami bíróságon. A vizsgálóbíró által kiadott házkutatási és lefoglalási parancs végrehajtása érdekében a rendőrség megjelent a szerkesztőségben, az újságíró együttműködött velük, a rendőrök szerint önkéntesen átadta a laptopját és különböző anyagokat, amelyeket kértek, így az eljárást nyomásgyakorlás nélkül, barátságos légkörben folytatták tovább. Később azonban a kérelmező a parancs hatályon kívül helyezését és az intézkedések semmisnek nyilvánítását kérte a tagállami bíróságon, de azt elutasították, így az EJEB-hez fordult a 10. cikk megsértése miatt, a forrásvédelemhez való jogra és az eljárás dermesztő hatására hivatkozva.²⁵

4. A forrásvédelem korlátozhatóságának mércéje az EJEB gyakorlatában

Az EJEB *Goodwin v. the United Kingdom* ügyben hozott ítélete alapján kijelenthető, hogy az újságírók forrásvédelme nem abszolút jog.²⁶

Az újságíró forrásvédelemhez való joga mint a véleménynyilvánítás szabadságának része az EJEB 10. cikkének 2. bekezdése értelmében olyan „korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.” A forrásvédelem tekintetében a véleménynyilvánítás szabadságával szemben versengő érdekek jellemzően a bűnözés megelőzése, visszaszorítása, mások jó hírneve vagy jogai védelme; az EJEB-nek ezen érdekek között kell megtalálnia az egyensúlyt.²⁷

Az alapvető jogok korlátozásának általános mércéje az EJEB joggyakorlata szerint az, hogy az adott beavatkozást törvény írja elő, legitim célból történjék, valamint szükséges, és az okozott sérelemmel arányos legyen.

4.1. A korlátozás „törvényben meghatározott”

Az EJEB 10. cikk 1. bekezdésében deklarált jog korlátozása a 2. bekezdésben foglalt feltételek mentén lehetséges, amelynek értelmezését az EJEB az évek során a következőképpen alakította ki. A korlátozás akkor mondható „törvény által előírtnak”, ha a törvény „megfelelően hozzáfér-

²⁵ 119.18.04.2013. Press release issued by the Registrar Chamber judgement of the case *Saint Paul-Luxembourg SA v. Luxembourg*

²⁶ Dirk VOORHOOF: The Protection of Journalistic Sources Under Fire? In: Dirk VOORHOOF: *European Media Law. Collection of Materials* 2011–2012. Herentals, Knops Publishing, 2011. 3.

²⁷ L. 22. lj.

hető” és előre látható, valamint, ha „kellően pontosan megfogalmazott ahhoz, hogy az állampolgárok magatartásukat hozzá tudják igazítani”.²⁸ A korlátozásnak nem kell szükségképpen kodifikálnak lennie, alapulhat a common law-n is. Ezt az ET Miniszteri Bizottsága által 2000-ben kibocsátott, az újságírókat megillető, a forrásaikra vonatkozó titoktartási jogról szóló ajánlása²⁹ is megerősíti, és kiegészíti azzal, hogy a szerződő államok kötelessége, és az újságírók, források és hatóságok érdeke, hogy világos és egyértelmű jogi normák uralják ezt a területet.

4.1.1. A forrás felfedésére kötelezés tárgyában hozott döntések

A *Goodwin v. the United Kingdom* ítélet alapvető fontosságú és előremutató a strasbourgi gyakorlatban abban a tekintetben, hogy szigorú és egységes kivételrendszert állított fel a bizalmas források felfedésére kötelezése tekintetében, annak ellenére is, hogy azt országonként eltérően értelmezhetik.³⁰ Az ügyben az EJEB megállapította, hogy a forrás felfedésére való kötelezés és a pénzbírság kiszabása az 1981. évi Contempt of Court Act 10. és 14. szakaszban meghatározott rendelkezésein nyugszik. A konkrét esetben a kérelmező azt kifogásolta, hogy a törvényi előírás nem felel meg a kiszámíthatóság követelményének, mert az ‘igazságszolgáltatás érdekében’ tett kivétel nem eléggé pontos ahhoz, hogy az újságíró el tudja dönteni, hogy azt mikor lehet alkalmazni vele szemben egy magánvállalat védelme érdekében. Úgy érvelt, hogy az újságíró rendszerint meg tudja állapítani, hogy az információt törvényes úton szereztek-e meg vagy sem, de nincs abban a helyzetben, hogy meg tudja ítélni azt, hogy a bíróság miként tekint majd rá. Az EJEB elismerte, hogy a szabályozást nehéz teljes pontossággal törvényi keretek közé szorítani, egy bizonyos fokú rugalmasság is kívánatos, hogy a nemzeti bíróságok a szükséges intézkedések tükrében fejleszteni tudják azt. Ennek ellenére a törvény 10. szakasza nem biztosít korlátlan mérlegelési jogkört a bíróságoknak az igazságszolgáltatás érdekében elrendelhető korlátozások meghatározásában. Az, hogy a jogszabály értelmezéséhez jogi tanácsadásra lehet szükség, nem zárja ki azt, hogy a törvényszöveg kellő pontossággal megfogalmazott lenne. Lord Diplock értelmezése a *Secretary of State for Defence v. Guardian Newspapers* ügyben³¹ és Lord Reid véleménye a *Norwich Pharmacal Co. v. Customs and Excise Commissioners* ítéletben³² szintén a könnyebb eligazodást segíti. Utóbbi értelmében, aki önhibáján kívül keveredett törvénysértésbe, köteles a jogsértő személyazonosságát felfedni, ezek ismeretében az EJEB szerint nem haladja meg a kérelmező lehetőségeit a kérdés eldöntése, hiszen ezek ésszerűen előrelátható körülmények, és semmi nem utal arra, hogy az említett törvény ne nyújtana védelmet a visszaélésekkel szemben. Következésképpen, az ítélet szerint a korlátozás megfelel a ‘törvényben meghatározott’ feltételnek.³³

²⁸ *Sunday Times v. the United Kingdom* (application no. 6538/74., 1979. április 26-ai ítélet), 49. bek.

²⁹ Ld. 4. lj., Principle 1.

³⁰ Noah GOLDSTEIN: An International Assessment of Journalist Privileges and Source Confidentiality. *New England Journal of International and Comparative Law*, 2007/14. 118.

³¹ [1985] AC 339.

³² [1974] AC 133.

³³ Ld. 5. lj., 31–34. bek.

Mivel a Legfelső Bíróság indokolásával összhangban megalapozatlannak nyilvánította a kérelmet az EJEB a *Nordisk Film & TV A/S v. Denmark* ügyben,³⁴ ezért a törvényben való meghatározottságot külön nem vizsgálta. Meggyőződött arról, hogy a felperes társaság kötelezése a vágtatlan felvételek és a jegyzetek átadására nem aránytalan az elérni kívánt törvényes célhoz, azaz a pedofil bűncselekmények üldözéséhez képest, így ezek az intézkedések megfelelőnek és szükségesnek bizonyultak. Kiemelte, hogy az érintettek nem az összes iratot, hanem konkrét dokumentumokat kellett bemutatnia, így megelőzhető volt a hatóságok szélesebb körű vagy más jellegű intézkedésének alkalmazása, így az eljárás a kérelmezők védelmét is szolgálta.

Elegendőnek bizonyult a büntetőeljárásról szóló törvény³⁵ rendelkezése a *Voskuil v. the Netherlands* ügyben is, ahol az EJEB megállapította, hogy a kérelmező fogva tartásának elrendelése a 294. § alapján megfelelt az EJEE 10. cikkében foglalt elvárásnak.³⁶

A *Goodwin v. the United Kingdom* ítéletben megjelölt indokokra hivatkozott a Bíróság a *Financial Times and others v. the United Kingdom* ügyben, amikor megállapította, hogy a Norwich Pharmacal-formula,³⁷ az 1981-es Contempt of Court Act 10. szakasza és az arra épülő ítélkezési gyakorlat megengedi a forrás felfedésére kötelezést, ezért megáll az EJEE 10. cikke által előírt követelmény.³⁸

A törvényben meghatározottság feltételének teljesülésére vonatkozó legrészletesebb indoklás a *Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands* ügyben hozott ítéletben található. Ez az előírás nemcsak arra utal, hogy a forrás felfedésére kötelezésnek legyen némi alapja a tagállami jogrendszerben, hanem kimondja, hogy a szabályozásnak megfelelően hozzáférhetőnek és előreláthatónak kell lennie, valamint annyira pontosnak, hogy az egyén – szükség esetén tanácsadást is igénybe véve – be tudja határolni cselekvési lehetőségeit.³⁹ A nemzeti szabályozás úgy tud megfelelni ezeknek a követelményeknek, hogy jogi védelmet nyújt a hatóságoknak az EJEE-ben garantált jogokba való önkényes beavatkozása ellen. A jogállamisággal és az EJEE-ben védett demokratikus értékekkel lenne ellentétes valamely hatóság korlátlan hatalommal való felruházása. Következésképpen, a jogszabálynak pontosan meg kell határoznia az illetékes hatóságok mérlegelési jogkörének terjedelmét és gyakorlati lehetőségeit.⁴⁰ A bíróság emlékeztetett arra, hogy az EJEE 8–11. cikkében használt 'törvényben meghatározott' kifejezést nem formálisan, hanem érdemben kell vizsgálni, az nem csak az 'írott jogra', hanem a jogforrási hierarchiában alacsonyabb szintűnek minősülő jogszabályokra és a független szakmai szabályozó szervezetek – parlament által ruházott hatáskörben hozott – előírásaira, továbbá az íratlan jogra is kiterjed. A 'törvény' szót tehát az EJEB felfogásában úgy kell értelmezni, hogy abba a tételes jog és a bírói gyakorlat is beletartozik.⁴¹ Az EJEB ezt a tesztet alkalmazta, amikor megállapított

³⁴ Ld. 2. lj.

³⁵ Wetboek van Strafvordering Wet van 15 januari 1921.

³⁶ L. 5. lj., 50–53. bek.

³⁷ Adatközlésre kötelező végzés kibocsátása a bíróság által.

³⁸ L. 14. lj., 57. bek.

³⁹ L. 5. lj., 81. bek.

⁴⁰ Uo., 82. bek.

⁴¹ Uo., 83. bek.

ta, hogy a törvény hiányos, mivel nem volt olyan megfelelő eljárás, amely a kérelmező cég számára független értékelést adott volna arra vonatkozóan, hogy a nyomozás érdeke felülírja-e az újságírói források védelmét érintő közérdeket, így sérült a 10. cikk. A korábbi esetekben⁴² az EJEB megelégedett azzal is, ha a releváns jogszabályok kitértek arra, hogy kizárólag nyomozási bíró rendelhet el házkutatást és lefoglalást, de arra nem utaltak, hogy feltétlenül bíró határozhatja meg azt, hogy az adott ügyben létezik-e egyáltalán bizalmas forrás, vagy van-e olyan nyomás közérdek, amely a forrásvédelemmel szemben áll, illetve, fennáll-e egy kisebb mértékű beavatkozást megvalósító intézkedés lehetősége. A *Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands* ügyben hozott döntés lényegesnek számít abból a szempontból is, hogy új, releváns faktorként építi be az előzetes független bírói vizsgálat követelményét a törvényben való meghatározottság feltételébe.⁴³

Lényegesen különbözik az eljárási garanciák területén a *Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands* ítéletől a *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media b.v. and others v. the Netherlands* ügyben hozott döntés. Utóbbiban az EJEB nem kérdőjelezte meg a dokumentumok átadására való kötelezés törvényben előírt voltát, a büntetőeljárásról szóló törvény⁴⁴ 96a paragrafusa ugyanis rendelkezik erről. A dokumentumokat közjegyző előtt zárt széfbe helyezték, amit átadtak a vizsgálóbírónak, ő pedig a Regionális Bíróság előtt folyó eljárás befejezéséig megőrizte azt. A felperesek és az ügyész elfogadta ezt a megoldást, amelyre a büntetőeljárásról szóló törvény 552a szakasza ad lehetőséget (ez felhatalmazza a Regionális Bíróságot a szükséges utasítások megtételére, a bepanaszolt intézkedés ezért megfelel a vizsgált feltételnek).⁴⁵ A különleges hatáskörök alkalmazása azonban az eljárásban résztvevő második és harmadik kérelmezővel szemben nem volt törvényben megalapozott, az ugyanis nem ad felhatalmazást az újságírókkal szemben történő felügyeleti hatáskör gyakorlására a forrás azonosítására irányuló céllal.⁴⁶

Elutasította a *Nagla v. Latvia* ügyben⁴⁷ az EJEB azt az érvelést, hogy hiányoznak a törvényességi garanciák, ugyanis az intézkedés a büntetőeljárásról szóló törvény 180. §-ának (3) bekezdése alapján történt, és elhatárolta az ügyet a *Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands* ügytől azon az alapon, hogy jelen esetben a törvény biztosítja a független vizsgálóbíró részvételét az eljárásban. A lett szabályozás értelmében – ellentétben a holland hiányosságokkal – visszavonhatja a házkutatási parancsot és dönthet a bizonyítékok elfogadásáról.⁴⁸

⁴² L. *Voskuil v. the Netherlands* és *Roemen and Schmit v. Luxembourg* (5. lj.).

⁴³ Tara A. RICH: *Sanoma Uitgevers v Netherlands: The European Court of Human Rights Forges New Ground for the Right of Journalists To Protect Their Sources*, 19 *Tulane Journal of International and Comparative Law*, 2010–2011, 743–44.

⁴⁴ L. 35. lj.

⁴⁵ L. 16. lj., 121. bek.

⁴⁶ Uo., 102. bek.

⁴⁷ L. 18. lj.

⁴⁸ Uo., 86–91. bek.

4.1.2. Házkutatás elrendelése tárgyában hozott döntések

A *Roemen and Schmit v. Luxembourg* ügyben⁴⁹ az EJEB egyetértett a kormány álláspontjával, miszerint a hatóságok nem sértették meg a felperes 10. cikkben biztosított jogait, mivel a beavatkozás a bünyügyi nyomozásról szóló törvény⁵⁰ 65–66. cikkeinek megfelelően történt, és így törvényben előírtak minősül. A törvényi előírás itt azt garantálta, hogy kizárólag a nyomozási bíró végezheti a tárgyi bizonyítékok, okiratok lefoglalását.⁵¹

Hasonló megállapításra jutott az EJEB az *Ernst and others v. Belgium* ügyben⁵² is, amikor kimondta, hogy a házkutatások beavatkozást jelentettek a kérelmező véleménynyilvánítás szabadságához fűződő jogaiba, ám arra a bünyügyi nyomozásról szóló törvény⁵³ adott felhatalmazást a hatóságoknak.

Szintén a belga bünyügyi nyomozásról szóló törvény 87–88. §-ára hivatkozva jutott az EJEB arra a következtetésre, hogy a *Tillack v. Belgium* ügyben⁵⁴ elrendelt házkutatások megfeleltek a törvényben való rögzítésre vonatkozó követelménynek. Ahogyan az említett rendelkezéseket a jelen esetben alkalmazták, az befolyásolhatja az intézkedés szükségességére vonatkozó értékelést.

A *Martin and others v. France* ügyben hozott döntés indokolása szerint a házkutatások és a lefoglalások elrendelésére törvény ad lehetőséget.⁵⁵

Az EJEB a *Ressiot and others v. France* ügyben hozott ítéletében utalt a *Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands* ügyben kimondottakra, miszerint a törvényi előírásnak kellőképpen hozzáférhetőnek és kiszámíthatónak kell lennie. Hangsúlyozza azonban, hogy az a tényező, hogy a szabályozás megértéséhez a konkrét helyzetben az érintettnek tanácsadásra lehet szüksége, nem csorbítja ennek a feltételnek a teljesülését.⁵⁶ Az újságírói szakma gyakorlása különös gondosságot igényel, így elvárható ilyen helyzetekben is a kockázatok alapos mérlegelése.⁵⁷ Az EJEB megállapította továbbá, hogy az a tény, miszerint az elsőfokú bíróság más esetben eltérő döntést hozott az információk titokban tartására vonatkozóan, nem elegendő annak bizonyítására, hogy a törvény kiszámíthatatlan lenne.⁵⁸ A felperesek tehát nem megalapozottan állították, hogy nem tudtak ésszerű mértékben számolni a jogszabály következményeivel, hiszen a beavatkozás az EJEB 10. cikkének 2. bekezdése értelmében törvényben meghatározottnak minősült.⁵⁹

⁴⁹ L. 5. lj., 45., 48. bek.

⁵⁰ Code D'instruction Criminelle du 17 novembre 1808.

⁵¹ RICH, i.m. (41. lj.) 743.

⁵² L. 20. lj., 97. bek.

⁵³ L. 46. lj.

⁵⁴ L. 21. lj., 32., 58. bek.

⁵⁵ L. 20. lj., 74–75. bek.

⁵⁶ L. 5. lj., 105. bek.

⁵⁷ Uo., 106. bek.

⁵⁸ Uo., 108. bek.

⁵⁹ Uo., 108. bek.

A *Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxembourg* ügyben az EJEB úgy vélte, hogy a büntető-eljárásról szóló törvény⁶⁰ 51., 65., 66. és 31. szakasza kielégíti a törvényben meghatározottság feltételét a felekkel történő kommunikáció tekintetében.⁶¹

4.2. A korlátozás legitim cél elérése érdekében történt

A legitim cél, amely érdekében korlátozható a véleménynyilvánítás szabadsága, az EJEE 10. cikkének 2. szakaszában található taxatív felsorolás szerint „a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása.” Az ET Miniszteri Bizottsága által 2000-ben kibocsátott, az újságírókat megillető, a forrásaikra vonatkozó titoktartási jogról szóló – korábban már említett – ajánlása⁶² hangsúlyozza, hogy az indokok nem állnak hierarchikus sorrendben, bármely korlátozásnak az előbbieken meghatározott, ténylegesen létező, nyomós közérdeket kell szolgálnia.

4.2.1. A forrás felfedésére kötelezés tárgyában hozott döntések

A *Goodwin v. the United Kingdom* ügyben az eljáró szervek nem vitatták, hogy a kifogásolt intézkedés célja az volt, hogy megvédje a Tetra jogait, tehát a beavatkozás legitim célt szolgált. A kormány azt állította, hogy a beavatkozás bűncselekmények megelőzése érdekében is történt.⁶³ Az EJEB miután meggyőződött erről, megállapította, hogy az elsődleges cél igazolása után nem tartja szükségesnek a második bizonyítását.⁶⁴

A vágtalan felvételek átadására kötelezés legitim célt szolgált az EJEB álláspontja szerint a *Nordisk Film & TV A/S v. Denmark* ügyben.⁶⁵ Ahogy azt a Legfelső Bíróság 2002. augusztus 29-ei döntésében⁶⁶ kimondta – és amelyet az EJEB helyben hagyott –, a beavatkozás bűncselekmények megelőzése, továbbá a jó hírnév és mások jogainak védelme érdekében történt.

A kormány a beavatkozás célját a jó hírnév és mások jogainak védelmében jelölte meg a *Voskuil v. the Netherlands* ügyben, amely jelen esetben az igazságszolgáltatás és az amszterdami rendőrség integritásának érdekét jelenti, de érvelésében utalt a közbiztonságra, és a zavargás vagy bűnözés megelőzésére mint védendő érdekekre is.⁶⁷ A kérelmező arra hivatkozott, hogy a bíróság és a rendőrség arra kötelezte, hogy fedje fel a közhatalommal kapcsolatos visszaéléseket, úgy, hogy közben titokban kell tartania a forrását. Sőt, azt is hozzátette, hogy a védelem kérésére

⁶⁰ L. 50. lj.

⁶¹ L. 24. lj., 41. bek.

⁶² L. 4. lj., Principle 3.

⁶³ L. 5. lj., 35. bek.

⁶⁴ Uo., 36. bek.

⁶⁵ L. 2. lj.

⁶⁶ Højesteret, U.2002.2503, 2002. 08. 29-ei ítélet.

⁶⁷ L. 5. lj., 54. bek.

a büntetőeljárás során tanúként is idézték őt.⁶⁸ Az EJEB azonban meggyőződött arról, hogy az intézkedések bűnmegelőzés céljából történtek.⁶⁹

A *Financial Times and others v. the United Kingdom* ügyben a vizsgált cél a mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása és a bűnmegelőzés voltak. Az EJEB ítéletében kimondta, hogy a bűnüldözés és a nyomozás állami hatáskör, de jelen esetben a Norwich Pharmacal-eljárást magánfél kezdeményezte. Megjegyezte továbbá, hogy az *Interbrew* első látásra kifogásolható jogosultságát a dokumentumok felfedésére pusztán azért hozták létre, hogy annak segítségével meg lehessen állapítani az alperes személyazonosságát. Így a bizalom megsértését eredményező akcióval meg lehetett akadályozni a védendő információk jövőbeni kiszivárogtatását és lépéseket lehetett tenni a már elszenvedett kár megtérítése érdekében. Ezen körülmények ismeretében az EJEB úgy vélte, hogy a beavatkozás célja, nevezetesen mások jogainak védelme és a bizalmas értesülések nyilvánosságra hozatalának megakadályozása törvényszerűnek minősült.⁷⁰

Mivel a *Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands* ügyben tett intézkedések nem feleltek meg a törvényben való meghatározottság feltételének, az EJEB döntésében kifejtette, hogy így nem kell meggyőződnie arról, hogy azok a 10. cikk 2. bekezdésében foglalt további követelményeket kimerítik-e.⁷¹

A különleges hatáskörök alkalmazása sem volt törvényben megalapozott az ügy második és harmadik kérelmezőjével szemben a *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media b.v. and others v. the Netherlands* ügyben, így a cél legitimitását nem vizsgálta az EJEB. A dokumentumok átadása tekintetében viszont arra a következtetésre jutott, hogy a jogok korlátozása nemzetbiztonsági érdekből és a bűnmegelőzés elősegítéséért történt.⁷²

A felek vitatták a cél legitimitását a *Nagla v. Latvia* ügyben,⁷³ az EJEB azonban kimondta, hogy a beavatkozás célja a zavargás vagy a bűnözés megakadályozása és mások jogainak védelme érdekében történt, ezek pedig törvényes célnak minősülnek.

4.2.2. Házkutatás elrendelése tárgyában hozott döntések

Nem vitatta az EJEB, hogy a *Roemen and Schmit v. Luxembourg* ügyben⁷⁴ az újságíró irodájában és otthonában, valamint ügyvédjénél végzett házkutatás legitim célt, a zavargás és a bűnözés megelőzését szolgálta.

Az EJEB az *Ernst and others v. Belgium* ügyben⁷⁵ arra a következtetésre jutott, hogy az intézkedés célja a bizalmas információk közzétételének megakadályozása, mások jó hírnevének védelme és általában a bíróságok pártatlanságának, tekintélyének fenntartása volt.

⁶⁸ Uo., 55. bek.

⁶⁹ Uo., 56. bek.

⁷⁰ L. 14. lj., 58. bek.

⁷¹ L. 5. lj., 101. bek.

⁷² L. 16. lj., 122. bek.

⁷³ L. 18. lj., 92. bek.

⁷⁴ L. 5. lj., 50. bek.

⁷⁵ L. 20. lj.

A *Tillack v. Belgium* ügyben⁷⁶ elrendelt házkutatások az EJEB vizsgálata szerint a bizalmas információk közzétételének megakadályozása, mások jó hírnevének védelme, valamint a zavarosság és bűnözés megakadályozása érdekében történtek.

A *Martin and others v. France* ügyben⁷⁷ hozott ítélet értelmében az intézkedések célja a bizalmas információk nyilvánosságra hozatalának megakadályozása és mások jogainak, különösen az ártatlanság védelmének biztosítása volt.

Mások jó hírnevének védelme és az eljárás lefolytatása során a bíróságok pártatlanságának és tekintélyének fenntartása érdekében foglalták le a hatóságok *Ressiot and Issartel v. France and Labbé and others v. France* ügyben⁷⁸ az újságírók ingóságait, hallgatták le telefonbeszélgetéseiket, ezáltal korlátozták a 10. cikkben garantált jogokat.

A közrend védelme és bűnözés megakadályozása, valamint mások jó hírnevének védelme, tehát legitim cél elérése érdekében történt a házkutatás elrendelése a *Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxembourg* ügyben.⁷⁹

4.3. Az intézkedés „szükséges egy demokratikus társadalomban”

Nem létezik általános értelmezés arra vonatkozóan, hogy a korlátozás milyen szempontok alapján minősül szükségesnek egy demokratikus társadalomban, mindig a konkrét ügyben felmerülő összes körülmény alapján dönt az EJEB arról, hogy ez a feltétel fennáll-e. Két kérdést azonban minden esetben megvizsgál; egyrészt, hogy az állami beavatkozás nyomós társadalmi szükségletet szolgált-e, másrészt, hogy megfelelt-e az arányosság követelményének. Ez utóbbi a joggyakorlat szerint akkor valósul meg, ha az intézkedés egyúttal indokolt is, vagyis arányban áll az elérni kívánt törvényes céllal.⁸⁰

Az EJEB a *Handyside v. the United Kingdom* ügyben⁸¹ ragadta meg az alkalmat az intézkedés demokratikus társadalomban való szükségességére vonatkozó feltétel értelmezésére. Az EJEB ebben az ítéletben kifejezésre juttatta, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága a demokratikus társadalom egyik alappillére, fejlődésének és az egyén kibontakozásának egyik alapvető feltétele. A hangsúly itt a korlátozás tekintetében a ‘demokratikus társadalom’ kitételén van. A 10. cikk 2. bekezdésének fenntartásaival ugyanis ez a jog nemcsak a kedvező vagy ártalmatlan, illetve lényegtelen „információkra” vagy „gondolatokra” vonatkozik, hanem azokra is, amelyek az államot vagy valamely közösséget sértenek, megbotránkoztatnak, nyugtalanítanak. Így kívánja ezt a pluralizmus, a tolerancia és a nyitottság, melyek nélkül nincs ‘demokratikus társadalom’.⁸²

⁷⁶ L. 21. lj., 59. bek.

⁷⁷ L. 22. lj., 74–75. bek.

⁷⁸ L. 5. lj., 109. bek.

⁷⁹ L. 24. lj., 42. bek.

⁸⁰ GRÁD András – WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve*. Budapest, HVG–ORAC, 2011. 449.

⁸¹ Application no. 5493/72, 1976. december 7-ci ítélet.

⁸² Uo., 49. bek.

A szükségesség tekintetében az EJEB egyrészt kiemelte, hogy az EJEE 10. cikkében foglalt ‘szükséges’ jelző nem azonos a ‘nélkülözhetetlen’ (vö. EJEE 2. cikk 2. bek. és a 6. cikk 1. bek.), ‘teljes mértékben szükséges’ és ‘feltétlenül szükséges’, valamint ‘a helyzet szükségessége által feltétlenül megkívánt mértékben’ (ld. EJEE 15. cikk 1. bek.) kifejezéssel, és nem bír olyan rugalmassággal, mint az ‘elfogadható’, a ‘szokásos’, a ‘hasznos’, az ‘ésszerű’ vagy a ‘kívánatos’ megfogalmazás. Másrészt az EJEB hangsúlyozta, hogy a nemzeti hatóságok feladata, hogy a szükségszerűség fogalmába implikált ‘nyomós társadalmi szükséglet’ valóságtartalmát az eljárás kezdeti szakaszában értékeljék. E tekintetben a szerződő államok rendelkeznek bizonyos mérlegelési szabadsággal, de ez a jogkörük nem korlátlan, hanem európai ellenőrzésnek van alávetve. A ‘tagállami mozgástér’ (*margin of appreciation*) doktrínája alapvető fontosságú a strasbourgi bíróság gyakorlatában. Az EJEB ezt azokra az esetekre fejlesztette ki, ahol nem létezik közös európai mérce, és nem kíván aktívan beavatkozni a felmerülő kérdés eldöntésébe, hanem a tagállamoknak hagy bizonyos diszkrecionális jogkört annak meghatározására, mikor helyénvaló az EJEE-ben foglalt jogok korlátozása; e döntésük ugyanakkor az EJEB felülvizsgálatának tárgya lesz.⁸³

A *Sunday Times v. the United Kingdom* ítéletben⁸⁴ az EJEB megerősítette a *Handyside v. the United Kingdom* ügyben kifejtett álláspontját és hozzátette, hogy ennek az ellenőrzésnek szigorúnak kell lennie, és nem korlátozódhat csupán annak vizsgálatára, hogy az állam indokoltan, körütekintően és jóhiszeműen alkalmazott-e diszkreciót, minden korlátozás szükségességét „meggyőzően kell megalapozni”. A mérlegelési jogkör terjedelme a beavatkozás célja szerint változik, szűkebb olyan célok esetében, amelyek objektív természetűek, mint például az igazságszolgáltatás tekintélyének fenntartása.⁸⁵

A véleménynyilvánítás szabadságának részét képező forrásvédelemhez való jog korlátozásának vizsgálata során az EJEB kezdetektől a fent említett korai döntéseiben kifejlesztett hagyományos arányossági tesztet alkalmazza.⁸⁶

4.3.1. A forrás felfedésére kötelezés tárgyában hozott döntések

A *Goodwin v. the United Kingdom* ügyben az EJEB arra a következtetésre jutott, hogy a végzés, amely Goodwin forrása felfedésére kötelezte, és a rendkívül magas összegű bírság, amelyet azért szabtak ki rá, mert a forrás azonosításának nem tett eleget, megsértette az EJEE 10. cikkét. A beavatkozás nem állt ugyanis arányban az elérni kívánt törvényes céllal és az ahhoz igénybe vett eszközzel; az intézkedés ilyen módon nem megengedett egy demokratikus társadalomban.⁸⁷ Az első lehetőség a nemzeti hatóságokat illeti meg, hogy értékeljék, a korlátozás háttérben sürgető társadalmi igény áll-e, és e tekintetben bizonyos mérlegelési jogkörrel ren-

⁸³ Uo., 47–49. bek.

⁸⁴ L. 28. lj.

⁸⁵ L. 81. lj., 48. bek.; 28. lj., 79–81. bek.

⁸⁶ Daniel JOYCE: The Judith Miller Case and the Relationship between Reporter and Source: Competing Visions of the Media's Role and Function, 17 *Fordham Intellectual Property Media & Entertainment Law Journal* 581.

⁸⁷ L. 5. lj., 41. bek.

delkeznek. Jelen esetben ezt a jogkört behatárolja a sajtószabadság biztosítását és fenntartását szolgáló demokratikus társadalomhoz fűződő érdek. A korlátozásnak egyensúlyban kell állnia az elérni kívánt legitim céllal, és így az információforrások titokban tartását érintő döntés meghozatala során az EJEB-nek a lehető legnagyobb gondossággal kell eljárnia.⁸⁸ A sajtószabadság korlátozása vonatkozásában tehát az EJEB általános alapelvként egyenértékűnek tekinti a 'nyomás társadalmi szükségletet' a 'demokratikus társadalomban szükséges' feltétellel.⁸⁹ A forrás védelmének fontossága Lord Bridge szerint nagyban csökkent annak bűnrészességével, legalábbis úgy vélte, hogy a titoktartási kötelezettség súlyos megsértése nem állt egyensúlyban az információk nyilvánosságra hozatalára vonatkozó érdekekkel.⁹⁰ Az intézkedés szükségességét szélesebb körben indokolt vizsgálni a döntés értelmében. A vállalkozás (Tetra) irányába tett lépés, amely nemcsak a kérelmezőt, hanem a *The Engineer* kiadóját, az országos napilapokat és folyóiratokat is visszatartotta a bizalmas információk publikálásától, voltaképpen betöltötte azt a szerepet, amit a bíróság forrás felfedésére kötelezése jelenthetett volna. A beavatkozás következtében ugyanis a vállalatot fenyegető kár létfontosságú eleme nem valósult meg, az ügyfelek, a hitelezők és a versenytársak ugyanis nem értesülhettek a sajtóból a bizalmas információkról, így a véleménynyilvánítás további korlátozására nem volt megfelelő ok.⁹¹ Az EJEB-nek meg kellett vizsgálnia azt is, hogy a nyilvánosságra hozatal további céljai megfelelően indokoltak voltak-e.⁹² A forrás személyazonosságának ismerete nélkül a Tetra nem volt abban a helyzetben, hogy leállítsa az üzleti terv terjesztését, különösen nem tudott volna eljárást indítani a forrás ellen a hiányzó dokumentum felfedésére vagy kártérítés kötelezésére vonatkozóan. Kereskedelmi vállalkozásként a hűtlen munkatárs leleplezése, aki további hozzáférést biztosíthat a cég telephelyén található adatokhoz, jogos indoknak tekinthető.⁹³ Bár ezek kétségtelenül fontos indokoknak minősülnek, önmagában mégsem találta az EJEB elegendőnek azt a magyarázatot, hogy a forrás azonosítása nélkül a Tetra nem tudta a jogellenes tevékenységet elkerülni. A 10. cikk 2. bekezdésében meghatározott versengő érdekek tekintetében a demokratikus társadalmat jelképező sajtószabadság felé billen a mérleg, a Tetra érdekei még együttesen sem képesek ellensúlyozni az újságírói forrásvédelemre vonatkozó alapvető közérdeket.⁹⁴ Az EJEB ezzel erőteljesen – alkotmányos szempontból fontos és kiegyensúlyozott – védelemnek minősítette az újságírók titoktartási jogát, és ehhez az érveléshez későbbi döntéseiben is ragaszkodott.⁹⁵

A vágtalan felvételek egy bizonyos részének és az újságíró jegyzeteinek átadására való kötelezést a *Nordisk Film & TV A/S v. Denmark* ügyben⁹⁶ szembeállította az EJEB a drasztikusabb intézkedésekkel, úgy, mint a szerkesztőségekben és az újságíró munkahelyén, illetve otthonában

⁸⁸ Uo., 40. bek.

⁸⁹ Kyu Ho YOUM: International and Comparative Law on the Journalist's Privilege: The Randal Case as a Lesson for the American Press. 1 *Journal of International Media & Entertainment Law* 1 2006–2007, 34.

⁹⁰ L. 5. lj., 41. bek.

⁹¹ Uo., 42. bek.

⁹² Uo., 43. bek.

⁹³ Uo., 44. bek.

⁹⁴ Uo., 45. bek.

⁹⁵ Janice BRABYN: Protection Against Judicially Compelled Disclosure of the Identity of News Gatherers' Confidential Sources in Common Law Jurisdictions. 69 *Modern Law Review* 2006.918-19.

⁹⁶ L. 2. lj.

végzett házkutatásokkal, és megállapította, hogy az nem tekinthető aránytalannak az elérni kívánt törvényes célhoz viszonyítva. A Legfelső Bíróság által megfogalmazott indokokat, miszerint végzésében csak a felvételek feltétlenül szükséges részének bemutatását kérte a kérelmező cégtől, megfelelőnek és elégségesnek találta. Következésképpen, a kérelmet nem fogadta be az EJEE 35. cikkének 3. bekezdése alapján.

A *Voskuil v. the Netherlands* ügyben az EJEB a szükségességi teszt alkalmazásához irányadó általános elveket gyűjtött össze korábbi ítéleteiből. Az EJEB feladata annak meghatározása, hogy a kifogásolt beavatkozás megfelel-e a nyomós társadalmi szükséglet követelményének. A tagállami mozgáster doktrínája értelmében a tagállamok eldönthetik, hogy ilyen jellegű igény fennáll-e, de ez együtt jár az EJEB felügyeletével, amely átfogja mind a jogszabályokat, mind az erre irányuló független bírói döntéseket.⁹⁷ A bíróság tehát fel van hatalmazva arra, hogy a végső döntést meghozza arról, hogy a beavatkozás összeegyeztethető-e a 10. cikkben biztosított véleménnyilvánítás szabadságával.⁹⁸ Az EJEB-nek nem az a feladata, hogy átvegye a tagállami bíróságok szerepét, hanem az, hogy a 10. cikk alapján felülvizsgálja döntésüket. Ez nem csak arra terjed ki, hogy azt ésszerűen, körültekintően és jóhiszeműen hozták-e, hanem az intézkedést az ügy összes körülményét tekintve, a felperesek ellen tett észrevételeket egyaránt figyelembe véve kell megítélnie.⁹⁹ Az EJEB-nek különös figyelmet kell fordítania annak vizsgálatára, hogy a nemzeti hatóságok által felhozott indokok relevánsak és elégségesek voltak-e, és az intézkedés arányos volt-e az elérni kívánt céllal; ennek során azt kell vizsgálnia, hogy a tagállami szervek a tényállást a 10. cikkkel összhangban álló szabványok alapján értékelték-e.¹⁰⁰ Az említett esetben az EJEB egyrészt kijelentette, hogy nincs abban a helyzetben, hogy a kijelentések valóságtartalmát vizsgálja, de jelezte, hogy megértette a kormány aggodalmát a valótlan gazdasági információk terjesztésével kapcsolatban, ugyanakkor hozzátette, hogy a hatóság által alkalmazott helytelen módszer, a kérelmező fogva tartása, a tájékoztatáshoz való jog érvényesülését akadályozza, és ezáltal veszélybe sodorja a jogállamiságot. Az ilyen messzemenő intézkedések kedvét szeghetik azon személyeknek, akik valóságghű és pontos tájékoztatást adhatnak a sajtónak a törvénysértésekkel kapcsolatban. A versengő érdekek tekintetében a *Goodwin v. the United Kingdom* ügghöz hasonlóan itt is a demokratikus társadalmat jelképező sajtószabadság felé billent a mérleg, és a 10. cikk sérelmét állapította meg az EJEB, a kérelmező szabadságának elvonását a törvényes cél eléréséhez képest aránytalan intézkedésnek minősítve.¹⁰¹

Az EJEB megismétli a *Financial Times and others v. the United Kingdom* döntés¹⁰² indoklásában a *Voskuil v. the Netherlands* ügyben kimondottakat,¹⁰³ felhívja továbbá arra a figyelmet, hogy a 10. cikk 2. bekezdésében foglalt sajtószabadság gyakorlása egyben jogokat és kötelezettségeket is keletkeztet a közérdekű ügyekről történő tájékoztatásra vonatkozóan, feltéve, hogy az újságíró jóhiszeműen, pontos és megbízható információk szerzése érdekében jár el az etikus új-

⁹⁷ L. 83. lj.

⁹⁸ *Cumpănă and Mazăre v. Romania* [GC], application no. 33348/96. 2004. december 17-ei ítélet, 88. bek.

⁹⁹ Uo., 89. bek.

¹⁰⁰ Uo., 90. bek.

¹⁰¹ L. 5. lj., 69–74. bek.

¹⁰² L. 14. lj., 62. bek.

¹⁰³ L. 5. lj., 69–74. bek.

ságírás alapelveit szem előtt tartva. A nyilvánosságra hozatal nem csak az azonosított forrásra nézve káros, hanem magára a sajtótermékre is, amelynek jó hírnevét hátrányosan befolyásolhatja a potenciális források és azok szemében, akik közérdekű ügyekről szeretnének tájékozódni. Bár elképzelhető, hogy a forrás felfedésére kötelezés tilalma nem szenvedne csorbát a forrás egyértelmű rosszhiszemű magatartása esetén, a bíróságok túlzottan lassúak ahhoz, hogy meggyőző bizonyíték hiányában ezt a tényezőt igazolni tudják, így a forrás magatartása nem lehet döntő annak azonosítására kötelezése tárgyában, de az érdekek egyensúlyának vizsgálatakor mindenképpen értékelendő.¹⁰⁴ Az EJEB a forrásnak az információ kiszivárogtatására irányuló szándékának elemzése során utalt a *Goodwin v. the United Kingdom* ügyben hozott döntésére, amelyben – bár a kormány arra hivatkozott, hogy a rosszhiszemű forrás nem számíthat a 10. cikkben biztosított védelemre –,¹⁰⁵ figyelmen kívül hagyta a forrás ártó szándékát. Az EJEB az említett esetben is arra a következtetésre jutott, hogy lehetnek olyan körülmények, amelyek önmagukban elégségesek és megfelelő indokot szolgáltatathatnának arra, hogy a forrás azonosítását elrendelhesse, de ebben az eljárásban a forrás károkozásra irányuló célja nem állapítható meg kellő bizonyossággal, így döntésében nem helyezett erre különösebb hangsúlyt.¹⁰⁶ A kiszivárgott információ pontatlanságának vizsgálatakor az EJEB szerint azt kell figyelembe venni, hogy az újságírók tettek-e lépéseket annak ellenőrzése érdekében. Jelen esetben azt állapította meg, hogy sem a kérelmező, sem a forrás nem tudhatta, hogy a dokumentumok hitelesek-e, és miután az információ hitelessége nem állapítható meg kellő bizonyossággal, ezt a tényezőt a döntés során az EJEB nem vette figyelembe.¹⁰⁷ A *Goodwin v. the United Kingdom* ügghöz viszonyítva kifogásolta, hogy az *Interbrew* nem tett lépéseket az információ kiszivárgásának megakadályozására, ami azért lett volna lényeges, mert a forrás felfedésére csak más ésszerű beavatkozás hiányában lehet kötelezni az újságírót.¹⁰⁸ Nem ítélte fontosnak azt a különbségtételt a *Goodwin v. the United Kingdom* ügygel tett összehasonlításban az EJEB, hogy a kért információk közvetlenül vagy közvetve vezettek a forrás személyazonosságának felderítésére, és kimondta, hogy a dermedtő hatás (*chilling effect*) megvalósul akkor is, ha az újságíró csak asszisztál a forrás megtalálásához.¹⁰⁹

Mivel a *Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands* ügyben tett intézkedések nem feleltek meg a törvényben való meghatározottság feltételének, az EJEB nem vizsgálta az intézkedés demokratikus társadalomban való szükségességét.

A *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media b.v. and others v. the Netherlands* ügyben történt különleges hatáskörök alkalmazása nem volt törvényben megalapozott az ügy második és harmadik kérelmezőjével szemben, így az intézkedés szükségességét a demokratikus társadalomban ez esetben sem vizsgálta az EJEB. A dokumentumok átadása tekintetében az EJEB

¹⁰⁴ L. 14. lj., 63. bek.

¹⁰⁵ L. 5. lj., 15. 38. bek.

¹⁰⁶ L. 14. lj., 66. bek.

¹⁰⁷ Uo., 67. bek.

¹⁰⁸ Uo., 69. bek.

¹⁰⁹ Uo., 71. bek.

megerősíti¹¹⁰ a *Voskuil v. the Netherlands* ügyben¹¹¹ és a *Financial Times others v. the United Kingdom* döntés¹¹² indoklásában kimondottakat. Az ügyész megállapítására hivatkozva, miszerint a dokumentumok különösebb műszaki vizsgálata nélkül azonosíthatóak a gyanúsítottak és a betekintési jogosultsággal rendelkező tisztviselők, ezért ez önmagában nem indokolja a beavatkozást.¹¹³ Bár az iratok teljes tartalma nem vált ismertté a nyilvánosság előtt, az információk nagy valószínűség szerint már régóta ismertek voltak a holland titkosszolgálat és a bűnözők számára. A dokumentumok forgalomból történő kivonása ezért már nem alkalmas arra, hogy a benne szereplő adatok illetéktelen személyekhez való eljutását megakadályozza.¹¹⁴ Az EJEB a dokumentumok tényleges átadását nem találta szükségesnek, mivel ezek másolatok, és nem eredeti iratok voltak, így azok teljes megsemmisítését nem lehetett ellenőrizni. Az intézkedést tehát megfelelő és elégséges mértékben nem tudta a holland kormány megindokolni, ezért az a 10. cikkbe ütközött.¹¹⁵

Az EJEB már az elején leszögezte, hogy lényeges különbség van a *Nagla v. Latvia* ügyben,¹¹⁶ és a *Goodwin v. the United Kingdom*, a *Voskuil v. the Netherlands*, a *Financial Times and others v. the United Kingdom* és a *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media b.v. and others v. the Netherlands* ügyekben történt események között. Ez azonban nem abban rejlik, amire a kormány hívta fel a figyelmet, hogy a forrás személyazonossága már ismert volt a nyomozó hatóságok előtt a kérelmezőnél folytatott házkutatást megelőzően, hanem abban, amely más döntésekben is megállapításra került,¹¹⁷ hogy az újságíró forrásának azonosítása céljából végzett házkutatás sokkal drasztikusabb beavatkozásnak minősül, mint a forrás felfedésére kötelezés. Az EJEB megjegyezte, hogy a házkutatási parancs túl nagy felhatalmazást adott a nyomozó hatóságnak azzal, hogy bármilyen – az újságíró forrásával összefüggésbe hozható bűncselekmény elkövetésével kapcsolatos – információ felderítését lehetővé tette,¹¹⁸ és a nemzeti hatóságok intézkedésének alapjául szolgáló indokok nem voltak megfelelőek, szükségszerűek, és nem támasztotta őket alá nyomós közérdek. A nyomozási bíró, akit a törvény arra rendel, hogy utólagos felülvizsgálatot végezzen, és megállapítsa, hogy megfelelő bizonyíték szolgál-e az újságíró jogainak korlátozására, nem tudta igazolni a beavatkozás szükségességét, a kérelmező ugyanis tanúként vett részt a büntetőeljárásban.¹¹⁹ Az EJEB itt is hangsúlyozta azt, hogy a forrásvédelemhez való jog nem olyan privilégium, amely a forrás jogszerű magatartásától függ, hanem a tájékoztatáshoz való jog szerves része, amelyet a legnagyobb óvatossággal kell kezelni.¹²⁰

¹¹⁰ L. 16. lj., 123–127. bek.

¹¹¹ L. 5. lj., 63–65. bek.

¹¹² L. 14. lj. 62., 66., 69. bek.

¹¹³ L. 16. lj., 129. bek.

¹¹⁴ Uo., 130. bek.

¹¹⁵ Uo., 131–132. bek.

¹¹⁶ L. 18. lj., 92. bek.

¹¹⁷ L. 5. lj., 60. bek.

¹¹⁸ L. 18. lj., 95. bek.

¹¹⁹ Uo., 101. bek.

¹²⁰ Uo., 97. bek.

4.3.2. Házkutatás elrendelése tárgyában hozott döntések

Az EJEB a *Roemen and Schmit v. Luxembourg* ügyben¹²¹ úgy ítélte meg, hogy hiába volt eredménytelen az újságíró irodájában és otthonában végzett házkutatás, az sokkal drasztikusabb beavatkozás, mint a *Goodwin v. the United Kingdom* ügyben történt forrás személyazonosságának felfedésére kötelezés. Ami azt a tényezőt illeti, hogy a bejelentés nélkül érkező, fegyveres nyomozók nagyon széles vizsgálati jogkörrel rendelkeztek a házkutatás elvégzéséhez, az EJEB emlékeztetett arra, hogy az újságírók forrásvédelemhez való jogának korlátozása esetén a lehető leggondosabb ellenőrzést kell elvégeznie. Arra a következtetésre jutott, hogy a bűnüldözés mint indok, amely alapján az intézkedést elrendelték, releváns volt, de nem volt elegendő az ilyen mértékű beavatkozáshoz, a házkutatás elrendelése tehát nem állt arányban az elérni kívánt törvényes céllal, így a tagállam megsértette a 10. cikkben foglalt véleménynyilvánítás szabadságához való jogot.¹²²

Ugyanezt állapította meg az EJEB az *Ernst and others v. Belgium* ügyben a házkutatások és lefoglalások tekintetében, és meglepődését fejezte ki a nagyszabású, százhatvan rendőrt igénybe vevő nyomozás miatt, amely esetében a kormány nem tudta igazolni, hogy más ésszerű intézkedés nem vezetett volna eredményre. Hiába volt elfogadható az indok, a széles körű beavatkozás aránytalanak minősült az elérni kívánt törvényes célhoz képest, és így nem felelt meg a 10. cikkben előírtaknak.¹²³

A fent említett két döntéshez hasonlította az EJEB a *Tillack v. Belgium* ügy¹²⁴ tényállását: itt is egyértelmű volt, hogy a kérelmezővel szemben alkalmazott házkutatások a cikkében említett forrás azonosítására irányultak. Tekintve, hogy az Európai Csalás Elleni Hivatal (OLAF) belső vizsgálata nem vezetett eredményre és a megvesztegetés gyanúja, amely a kérelmezőre vetült híresztelésen alapult, ahogy azt az ombudsmani hivatal már két korábbi alkalommal nyilvánosságra hozta, nem volt olyan túlnyomó érdek, amely a kérelmező forrásvédelemhez való jogát korlátozó beavatkozásokat indokolta volna.¹²⁵ A házkutatás eredménytelensége nem változtat annak helytelen célján, a forrás azonosítására való törekvésen.¹²⁶ Az EJEB ismét hangsúlyozta, hogy a forrás törvényes vagy jogellenes magatartása nem befolyásolja az újságírókat megillető titoktartási jogot, amelyet csak a legnagyobb körülményekkel lehet korlátozni; különösen igaz ez erre az esetre, ahol a kérelmezővel szemben homályos, megalapozatlan információkra hivatkozva jártak el a hatóságok.¹²⁷ Megjegyezte továbbá, hogy arról a nagy mennyiségű ingóságáról, amelyet lefoglaltak a házkutatások során (tizenhat rekesznyíri irat, két doboznyíri akta, két számítógép, négy mobiltelefon és egy iratszekrény) nem is készült leltár, a rendőrség a dokumentumok egy részét elhagyta, azok csak hét hónappal később kerültek elő. Ezért az EJEB arra az

¹²¹ L. 5. lj., 60. bek.

¹²² Uo., 58–59. bek.

¹²³ 391 15.7.2003 Press release issued by the Registrar Chamber Judgment In The Case Of Ernst And Others v. Belgium.

¹²⁴ L. 16. lj., 61. bek.

¹²⁵ Uo., 63. bek.

¹²⁶ Uo., 64. bek.

¹²⁷ Uo., 65. bek.

állásontra helyezkedett, hogy a tagállami bíróság által megjelölt indokok elfogadhatóak voltak ugyan, de nem voltak elegendők a bepanaszolt intézkedés elrendeléséhez.¹²⁸

Aránytalanak minősült az újságíróval szemben alkalmazott házkutatás a *Martin and others v. France* ügyben is,¹²⁹ és a kormány itt sem tudta a versengő érdekeket egyensúlyba hozni és bizonyítani azt, hogy más ésszerű intézkedés nem lett volna alkalmas a legitim cél elérésére. Az ügyben nehézséget okozott, hogy azt sem sikerült az államnak tisztáznia, hogy egyáltalán fennállt-e szakmai titoktartási kötelezettség, és így az információ jogtalanul került-e nyilvánosságra.

A fent említett indokokra hivatkozva marasztalta el az érintett államot az EJEB a *Ressiot and Issartel v. France and Labbé and others v. France* ügyben is,¹³⁰ az eset körülményei közül kiemelte azt a tényezőt, hogy a házkutatásokra viszonylag hosszú idő elteltével, a cikk megjelenésétől számított több mint nyolc hónap elteltével került sor. Megjegyezte továbbá, hogy a telefonhívások rögzítésének is kizárólag a forrás azonosítása volt a célja, és álláspontja szerint nem számít az sem, hogy a nyomozó hatóság korábbi erőfeszítései nem vezettek eredményre, az ilyen jellegű információ a védelem hatálya alá tartozik. Az indokolásban hivatkozott arra a korábbi elvre is, hogy a forrás jogszerű vagy jogszerűtlen magatartása nem befolyásolhatja az újságírókat megillető privilégium gyakorlását. Az aránytalanul korlátozó intézkedés tehát itt is a 10. cikkbe ütközőnek minősült.

Széles jogkörrel hatalmazta fel a rendőrtiszteket a parancs a *Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxembourg* ügyben, lehetővé tette ugyanis, hogy akár a nem publikált anyagok között is kuthatnak a forrás azonosítása érdekében, lefoglalhatnak bármilyen iratot és tárgyat, amely a feltételezett bűncselekmény felderítését szolgálja. Az intézkedést ennek fényében aránytalanak találta az EJEB, a parancs ugyanis megengedte a rendőrtiszteknek, hogy azonosítsák az újságíró forrását, és nem korlátozták a beavatkozás lehetőségét a visszaélések megakadályozására; jelezte továbbá, hogy a korlátozás súlyosságára tekintettel sokkal részletesebb megfogalmazásra lett volna szükség. Következésképpen, az EJEB megállapította, hogy az újságíró munkahelyén törént házkutatások megsértették a 10. cikkben foglalt sajtószabadsághoz való jogot.¹³¹

5. Következtetések

A kifejezés szabadságának a bűnüldözés vagy mások jogai érdekében történő korlátozása nehéz feladatot ró a tagállami bíróságokra, és még nehezebb kérdés elé állítja a strasbourgi bíróságot, amely nem fellebbviteli bíróság és nem kijavítja az állami bíróságok döntéseit, hanem

¹²⁸ Uo., 66–68. bek.

¹²⁹ 160.12.04.2012. Press release issued by the Registrar Chamber judgement of the case *Martin and others v. France*.

¹³⁰ 277.28.06.2012. Press release issued by the Registrar Chamber judgement of the case *Ressiot and Issartel v. France and Labbé and others v. France*.

¹³¹ 119.18.04.2013. Press release issued by the Registrar Chamber judgement of the case *Saint Paul-Luxembourg SA v. Luxembourg*.

egy szupranacionális felsőbb bíróság,¹³² amelynek hatásköre az EJEE értelmezésére és alkalmazására terjed ki.¹³³

Ami a törvényben való meghatározottság feltételének értelmezését illeti, az EJEB döntéseiből a következők olvashatók ki. A szabályozás rugalmassága, és ha az értelmezéséhez jogi tanácsadásra van szükség, illetve, ha a törvény mérlegelési lehetőséget biztosít a bíróságnak vagy az eljáró hatóságnak, önmagában nem ütközik a fent említett előírásba. Igaz ez abban az esetben, amennyiben a szabályozás megfelelően hozzáférhető, az abban foglalt jogkövetkezmények ésszerűen előreláthatóak, és a rendelkezések védelmet nyújtanak a hatóságok EJEE-ben garantált jogokba való önkényes beavatkozása ellen.¹³⁴

Az EJEB 2010. szeptember 14-ei ítélete mérföldkőnek számít az EJEE 10. cikkének értelmezése és a tagállami jogfejlődés terén, nemcsak abból a szempontból, hogy a törvényben való előírás feltételét kiterjeszti az íratlan jogra is, hanem a bírói felülvizsgálatra vonatkozó eljárási biztosítékok megerősítése tekintetében is. A *Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands* ügyben az EJEB ugyanis kifejtette azt is, hogy az EJEE 8–11. cikkeiben használt 'törvényben meghatározott' kifejezést nem szó szerint, hanem érdemben kell vizsgálni, így az nem csak az 'írott jogra', hanem a jogforrasi hierarchiában alacsonyabb szintűnek minősülő jogszabályokra és az íratlan jogra is kiterjed, tehát a tételes jog és a bírói gyakorlat is beletartozik.¹³⁵ Megállapította azt is, hogy nélkülözhetetlen azon eljárási garanciák beépítése a szabályozásba, amelyek előzetes bírói vagy valamely független és pártatlan szerv általi felülvizsgálatot tesznek lehetővé. Arra is utalt, hogy a törvényszöveg különböző ítéletekben történő eltérő értelmezése nem jelenti azt, hogy a jogszabály kiszámíthatatlan lenne.¹³⁶

Az EJEB forrásvédelem és házkutatások alóli mentesség tárgyában hozott döntéseiben nem vonta kétségbe, hogy a tagállami hatóságok által végrehajtott intézkedések legitím cél érdekében történtek. Ez a feltétel minden döntés indokolásában megállt, vagy a törvényben való előírás hiányában nem volt szükséges annak vizsgálata. A véleménynyilvánítás szabadságának jogába történő beavatkozás legtöbbször a zavargás és bűnözés megelőzése, a jó hírnév és mások jogainak védelme érdekében történt. Felmerült még a bizalmas értesülések nyilvánosságra hozatalának megakadályozása, valamint az igazságszolgáltatás pártatlanságának és tekintélyének fenntartása. A legitimitás megállapításához az EJEB jogalkalmazása során elegendőnek tartja egy cél igazolását is.

A forrásvédelemhez kapcsolódó strasbourgi joggyakorlat áttekintése során az adott intézkedés demokratikus társadalomban való szükségességére adott válaszokat két szempontból érdemes megvizsgálni. Egyrészt aszerint, hogy az EJEB a véleménynyilvánítás szabadságával kapcsolatban kidolgozott hagyományos arányossági tesztjét miként alkalmazza, másrészt, hogy

¹³² Eric BARENDT: A kifejezés szabadságának és a magánszféra védelmének egyensúlya a strasbourgi bíróság ítélkezési gyakorlatában. *Iustum Aequum Salutare*, 2010/3. 49. Eredeti megjelenési hely: Balancing Freedom of Expression and Privacy: The Jurisprudence of the Strasbourg Court. *Journal of Media Law*, Vol. 1, No. 1, 2009. 49.

¹³³ EJEE 32. cikk.

¹³⁴ L. *Goodwin v. the United Kingdom*, (5. lj.), 31–34. bek.; *Financial Times and others v. the United Kingdom*, (14. lj.), 57. bek.

¹³⁵ L. 5. lj., 83. bek.

¹³⁶ L. 5. lj., 10. bek.

a tagállamoknak mekkora mozgástere marad az ilyen a típusú ügyekben.¹³⁷ A hagyományos megközelítés értelmében az államnak azt kell bizonyítania, hogy az alapjog – amelyre a kérelmező hivatkozik, jelen esetben az EJEE 10. cikkében foglalt véleménynyilvánítás szabadságának – gyakorlásába való beavatkozás arányos volt-e.

A forrás felfedésére kötelezés tárgyában hozott döntések esetében csak a *Goodwin v. the United Kingdom*, a *Voskuil v. the Netherlands*, a *Nordisk Film & TV A/S v. Denmark*, a *Financial Times and others v. the United Kingdom*, a *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media b.v. and others v. the Netherlands* és a *Nagla v. Latvia* ügyben,¹³⁸ ügyekben jutott el a szükségességi teszt alkalmazásáig és egyedül a *Nordisk Film & TV A/S v. Denmark* ügyben állapította meg, hogy az intézkedés a törvényben előírt céllal arányban állt, azaz megfelelőnek és szükségesnek bizonyult.

A házkutatás elrendelése tárgyában hozott döntéseiben az EJEB következetesen, kivétel nélkül arra az álláspontra helyezkedett, hogy az újságíró munkahelyén vagy otthonában tartott házkutatás nem minősül arányos beavatkozásnak a legitim célhoz viszonyítva. A *Roemen and Schmit v. Luxembourg* ügyben tett megállapítás meghatározó maradt a mai napig,¹³⁹ miszerint a házkutatás sokkal drasztikusabb beavatkozás, még akkor is, ha nem vezet eredményre, mint a *Goodwin v. the United Kingdom* ügyben történt forrás személyazonosságának felfedésére kötelezés, tehát egy esetben sem minősült a demokratikus társadalomban szükséges intézkedésnek.

Az EJEB meghatározott néhány olyan körülményt, amelyeket megfontol azon esetekben, amelyekben a kifejezés szabadsága és a bűnüldözés érdeke ütközik egymással. Hangsúlyozta egyrészt, hogy a végrehajtott intézkedések, házkutatások, lehallgatások eredménytelensége nem változtat annak célján, a forrás azonosítására való törekvésen, és így nem megengedett egy demokratikus társadalomban. Többször hivatkozott arra is, hogy a forrás szándéka, jó- vagy rossz-hiszemű magatartása nem befolyásolja az újságírókat megillető titoktartási jogot, amelyet csak a legnagyobb körülményekkel lehet korlátozni.¹⁴⁰

Az államnak kell bizonyítania azt is, hogy nem állt rendelkezésére más ésszerű alternatíva a forrás azonosítására, vagy a lehetőségeit teljes mértékben kimerítette. A *Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands*, az *Ernst and others v. Belgium* és a *Martin and others v. France* ügyekben a kormány nem tudta igazolni, hogy más intézkedés nem lett volna alkalmas a legitim cél elérésére, ezzel megsértették a 10. cikkben foglalt jogokat.

A gyakorlat alapján úgy tűnik, hogy a hagyományos arányossági vizsgálat a megfelelő egyensúly tesztjétől eltérően kisebb jelentőséget tulajdonít a konkrét esetben felmerülő más jogoknak, hiszen az esetek többségében a véleménynyilvánítás szabadságának sérelmét állapította meg az EJEB.

¹³⁷ Vö. BARENDT i.m. (132. l.) 67–69.

¹³⁸ L. 18. l.

¹³⁹ Uo., 95. be.

¹⁴⁰ L. *Goodwin v. the United Kingdom* (5. l.), *Voskuil v. the Netherlands* (5. l.); *Tillack v. Belgium* ügy (19. l.); *Financial Times and others v. the United Kingdom* (14.l.); *Ressiot and Issartel v. France and Labbé and others v. France* (5. l.), *Nagla v. Latvia* ügyben (33. l.).

A kérelmek elbírálása során csekély engedékenységet mutatott az EJEB az érintett államokkal szemben, tekintettel a védendő érték, a véleménynyilvánítás szabadságának fontosságára. A tagállamoknak biztosított mozgáster tekintetében megállapítható, hogy azt behatárolja a demokratikus társadalom biztosításának és a szabad sajtó fenntartásának érdeke. A tagállami bíróságok e jogkörével kapcsolatban az EJEB többször¹⁴¹ hangsúlyozta, hogy nem azok helyett szeretne döntést hozni, hanem eljárásának csupán az a célja, hogy megvizsgálja a bepanaszolt intézkedést az ügy összes körülménye tekintetében, továbbá meghatározza, hogy az ítéletben hivatkozott indokok, amelyeket a korlátozás igazolásául felhoznak, relevánsak és elégségesek voltak-e.

Ez alapján nem ítélte lényeges szempontnak például a *Financial Times and others v. the United Kingdom* ügyben a forrás ártó szándékát, mivel az nem állapítható meg kellő bizonyossággal, ezért döntésében nem kívánta arra helyezni a hangsúlyt, ellentétben a tagállami bírósággal. A *Voskuil v. the Netherlands* ügy kapcsán arra a következtetésre jutott, hogy nincs abban a helyzetben, hogy a kérelmező által közölt állítások valóságtartalmát megvizsgálja, és nem foglalkozott a kiszivárgott információ pontosságával sem a *Financial Times and others v. the United Kingdom* ügyben.

Bár az EJEB többször kiemelte, hogy a bizonyítás lefolytatásával kapcsolatos kérdések alapvetően a nemzeti bíróságok kompetenciájába tartoznak, súlyosan önkényes esetekben felülbírálja azok döntését.¹⁴² Ilyennek minősítette azt, ha a házkutatásra vonatkozó felhatalmazás nem megfelelően precíz, nem elegendő ugyanis egy olyan házkutatási parancs, amely nem határozza meg pontosan, hogy hol és mit kell a nyomozó szervezetnek lefoglalniuk, ehelyett általánosságban minden dokumentumra és használati tárgyra kiterjed, ahogy az *Ernst and others v. Belgium* és a *Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxembourg* ügyben történt.

Bár releváns volt a forrás felfedésére felhozott indok a *Goodwin v. the United Kingdom* ügyben, a *Financial Times and others v. the United Kingdom*, a *Voskuil v. the Netherlands* és a *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and others v. the Netherlands* ügyekben, nem minősült elegendőnek ahhoz, hogy ellensúlyozza az újságírói források védelmét szolgáló közérdeket. Hiába találta elfogadhatónak a házkutatások elrendelésére felhozott indokokat az EJEB a *Roemen and Schmit v. Luxembourg*, az *Ernst and others v. Belgium* és a *Tillack v. Belgium* ügyben, azok mégsem voltak elégségesek ilyen mértékű beavatkozáshoz.

A sokszor ismételt alapelvek ellenére néha nehéz megállapítani, hogy az EJEB miért jutott arra a következtetésre, hogy a vizsgált beavatkozás nem arányos az elérni kívánt törvényes célhoz viszonyítva, vagy az intézkedés alapjául meghatározott indok miért nem lehet elégséges. Összességében azonban látható, hogy a strasbourgi gyakorlat következetesen elismeri az újságírói forrásvédelemhez való jogot, és az arra irányuló korlátozásokat nem tartja szükségesnek a demokratikus társadalomban, a fent vizsgált esetek közül ugyanis csak egyetlen alkalommal¹⁴³ minősítette azt az elérni kívánt célhoz mérten arányosnak.

¹⁴¹ L. *Goodwin v. the United Kingdom* 40. bek.; *Voskuil v. the Netherlands* 63. bek.; *Financial Times and others v. the United Kingdom*, 60–61. bek.; *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and others v. the Netherlands*, 124. bek.

¹⁴² GRÁD–WELLER i. m. (80. lj.), 330–31.

¹⁴³ *Nordisk Film & TV A/S v. Denmark* (2. lj.).